

►►►

pública del discurs de la sexualitat a través de l'enaltiment de la figura de l'artista llibert. Passat el Maig del 68, convertides la coprofilia i la zoofilia en un segment més de la liberalitat dels mercats, la transgressió i l'escàndol només són possibles a través de la incidència en misèries silenciades i el seu xoc amb la realitat. El gest d'artista que assenyala claroscurs és el mateix de sempre, però l'estratègia d'abordatge queda alterada: mentre el *voyeur* volia fer aflorar el *voyeurisme* fins a convertir-lo en moneda corrent, a l'Àustria del 1975 li tocava veure que l'amor no és el que sembla ni dona el que promet.

Contra l'idil·li de l'amor i l' enamorament, entre valls i pujols prealpins d'un país tan impecable com esplèndid, s'aixeca una fàbrica tèxtil de paisatge prostrat i provincial. Les joves parlen de l'amor i volen abandonar les feines remunerades per prenyar-se i ser mestresses de casa, els joves del poble no parlen de res i volen buidar-se en un forat, emborratxar-se tot seguit i menjar fins a afatar-se. El glamur i la brillantor de l'amor queden cruelment en entredit per l'egoisme dels instints com a conducta més constant, només determinada per una superestructura de rols tant assignats com adquirits: "Si hi ha algú que tingui un destí, vol dir que és un home. Si hi ha algú que rebi un destí, vol dir que és una dona". La noia que enveja amb odi la veïna amb un estatus superior al seu perquè creu erròniament que li vol robar el mascle -l'instrument que li permetrà sortir de la fàbrica per formar una família-, deixa que el nòvio la cardí i la prenyí amb la trempera provocada per la veïna.

AMB FAM DE CONTROVÈRSIA Jelinek ha abocat en temes com el sadisme, la submissió i la dominació sexual les diverses estratègies estilístiques practicades amb els anys, fins a fer-se'n veu, amb fam de

Elfriede Jelinek és deutora d'una llarga tradició d'escriptors interessats per l'anàlisi del llenguatge

controvèrsia i un esperit més o menys ultrat de protesta. *Les amants* és una novel·la experimental de joventut en què ja apareixen alguns dels trets inquietants que s'han convertit en la millor mostra de la seva narrativa, escenes en què mescla la foscor dels cosos combinada amb aforismes breus cada vegada menys ideològics que no només s'hi encavalquen sinó que col·laboren a ocultar-ne la violència, latent i per tant molt més letal que la descripció completa d'unes brutalitats específiques que només mostra en petites pinzellades plàstiques, però sense abandonar mai la mirada de la vergonya, la degradació i la baixesa més directes.

Membre del partit comunista austríac entre el 1974 i el 1991, Jelinek és deutora d'una llarga tradició d'escriptors rabiosament individualistes que han combinat un interès especial per l'anàlisi del llenguatge, ja sigui en aspectes filosòfics o més aviat socials i sexistes, amb una ferotge crítica cultural al nazisme històric, la ultradreta i el nacionalisme austríacs, entre molts altres temes, fins a ser titllats de traïdors i ocupar una situació marginal dins del país amb independència de les seves filiacions polítiques. El llegat rupturista de les avantguardes i el gust per la controvèrsia converteixen la nova Nobel en una de les apostes més atrevides i modernes dels últims anys.

amb el vessant feminista). I gent com Bernhardt i Jelinek han sobreviscut, i s'han vist reconeguts, gràcies també a l'existència mateixa de l'altra part del país, tradicionalment obert, socialment progressista, la dels cafès vienesos, reducte de creativitat i llibertat, ja existent abans de la Segona Guerra Mundial.

El premi Nobel a Jelinek és una bufetada a aquesta hipocresia austríaca, consentida per l'Europa i els Estats Units vencedors de la guerra i, en part, també responsables. I sobretot, és un homenatge a tota la generació d'autors i dramaturgs austríacs crescuts en la foscor dels anys 50 i 60, dipositaris de la responsabilitat històrica de burxar i burxar sense descans. Sembla que finalment, gràcies a Jelinek, el seu moment ha arribat.

L'ECONOMISTA FABIÁN ESTAPÉ HA PUBLICAT UN LLIBRE DE RECORDS

Lúcid i irònic

GEMMA CASAMAJÓ

MEMÒRIES

Fabián Estapé, *El joc de viure. Records d'un economista*. Pròleg de Beth Galí i epíleg d'Antoni Bassas. LA MAGRANA. Barcelona, 2004.

El nervi central de la relació entre Fabián Estapé i Ernest Lluch ha esdevingut i esdevé encara gran diftong. Exactament la mateixa setmana que el mestre presentà el seu concís i abreujat llibre de records, *El joc de viure*, Barcelona inaugurava i dedicava una gran plaça al seu amic i deixeble Ernest Lluch. Podem constatar que en el present tampoc hi ha hiatus entre ells i que s'anusen els actes de la mateixa manera que en el passat s'anusà una amistat que Fabián Estapé recupera, amb superlatiu orgull, en aquesta obra: "Al llarg de dècades de docència, més de 34.000 alumnes han passat per les meves aules, però amb cap d'ells m'ha unit una amistat i una confiança semblants a les que em lligaven al meu millor deixeble, Ernest Lluch. Conèixer Lluch és una de les grans coses que m'ha passat a la vida".

A diferència d'altres formes de coneixement, l'àmbit propi de la l'art en general, de la literatura en particular, i de les obres autobiogràfiques en concret és, com ha assenyalat l'escriptor Milan Kundera, l'exploració de l'experiència. I aquesta experiència ja l'havia explorat amb destresa i d'una manera dilatada, Fabián Estapé, en *De tots colors*, un primer volum de rememoracions que portava el subtítol explícit de *Memòries*. En aquesta segona entrega, *El joc de viure*, el substantiu acreditat es veu substi-

tuit per un de més discret -però no per això menys transcendent-: *Records*. I potser aquesta és la diferència substancial entre totes dues: si en les memòries les vivències apareixen entreteixides i subjectades, en *El joc de viure*, tal i com resa el subtítol, els records apareixen fragmentàriament. Així doncs, tot i ser dos llibres autobiogràfics, reclamen conductes diferents de lectura.

Les ramificacions de la vida del savi Estapé són inesgotables. Aquesta trajectòria tan ramificada és conseqüència d'una personal inclinació alhora que interès multidisciplinari al qual, segons demostra l'obra, l'autor treu partit i profit. Així doncs, esdevé un dels economistes amb més influència en les doctrines polítiques i en els moviments civils de les darreres dècades; alhora que un periodista que actua en qualitat d'intel·lectual en un camp periodístic massa polititzat i minat de patologies. Algunes d'aquestes ramificacions queden reflectides en aquests divuit capítols en què el mestre examina i compendia les vivències: del riure al viure, passant per Jordi Pujol, Boris Vian, un matrimoni feliç, el futbol, Thomas

Mann, un trencament de ròtula, Oriol Bohigas, el PSC, fills i néts. I les encapçala tot servint-se de la metàfora del joc, que Estapé no confina únicament a la funció d'entreteniment. Sembla que l'autor gaudeix, de manera picardiosa, fent servir aquesta figura retòrica per desmuntar i desballestar la idea que la vida sigui *facil i lúdica* alhora que per descarregar la pesada seriositat del viure. I la ironia és el *topoi* que aquest economista utilitza per expressar precisament aquesta paradoxa; sap perfectament que en un món tan tèrbol com el nostre cal conservar la ironia com un dels béns perpetus i incedibles que ens queden.

Caracteritzat per una austeritat narrativa i per una contenció estilística, *El joc de viure* reflecteix el mateix ritme en la prosa que el que Estapé ha donat a la seva vida. Ràpid, precís, lacònic, clar i senzill. Suma d'adjectius que serveixen tant per definir estilísticament l'obra com per definir el tarannà vital del seu autor. Estapé confirma, amb tots els ets i embuts, que tota realitat estètica defineix una realitat ètica. En el llibre circula, nerviosament, d'un aspecte a un altre, igual que ho ha fet ell en el seu periple vital. I és per això que fa ús, amb destresa, dels sumaris narratius i de les condensacions temporals: es veu obligat a bencosir la tela de la vida amb determinats repunts: "Un ingredient necessari per cuinar al punt el sentit de l'humor és la memòria selectiva. En el meu cas, he mirat sempre de recordar només allò que valia la pena ser recordat". I el que val la pena ser recordat és a pler: sobretot, el seu contacte amb alguns individus i institucions -com la universitat- recuperant el que tenen d'imperible.

Ràpid, precís, lacònic, clar i senzill. Suma d'adjectius que defineix l'estil de l'obra com el tarannà del seu autor

►►►

Casos de radicalitat com ara el de Bernhardt i el de la mateixa Jelinek serien difícils de trobar en altres Estats europeus occidentals. Per entendre'ns, algú com Boadella i les seves burles al poder establert no passarien de ser una llufeta tova i insubstantial, a Àustria, on els escriptors i creadors han hagut de créixer i viure enmig d'una hipocresia de magnituds colossals. És difícil viure en un poble del Tírol sabent que l'amable i servicial hoteler que rep els esquiadors per Nadal va ser un nazi actiu, amb càrrecs criminals, a qui ningú no va tocar ni un pèl a la fi de la guerra. No és d'estranyar que les obres d'aquests escriptors siguin negres, tancades, rabioses, agressives i destructores (en el cas de Jelinek, a més,